

УДК 336.С1:369.223

Кондратець Л. І.,

ст. викладач кафедри економіки праці та менеджменту

Кіровоградський національний технічний університет

Сутність та необхідність розвитку інфраструктури ринку праці

Важливим напрямом процесу розбудови соціально-орієнтованих ринкових відносин в Україні є формування такої інфраструктури національного ринку праці, що забезпечує його ефективне функціонування та відповідає ринковим умовам господарювання.

Для визначення змісту категорії “інфраструктура ринку праці” необхідно, перш за все, зупинитись на змісті загального поняття “інфраструктура”.

Категорія “інфраструктура” походить від сполучення латинських слів “*infra*”, що перекладається як “нижче, під” та “*structura*”, що в перекладі означає “будова, розташування”, і визначається як комплекс галузей господарства, що обслуговують виробництво, включаючи будівництво доріг, каналів, водосховищ, портів, мостів, аеродромів, складів, енергетичних господарств, транспорт, зв’язок, водозабезпечення та каналізацію, освіту, науку, охорону здоров’я.

В сучасній економічній літературі виділяються поняття “виробнича інфраструктура” та “соціальна інфраструктура”. При цьому виробнича інфраструктура визначається як “комплекс галузей, що обслуговують матеріальне виробництво та забезпечують підвищення його ефективності”. До складу галузей виробничої інфраструктури відносять транспорт та зв’язок, енергетичне господарство, водозабезпечення, складське господарство, ремонтно-будівельний комплекс, інформаційне забезпечення та інші в частині обслуговування основного виробництва.

Соціальну інфраструктуру визначають як “сукупність об’єктів, функціонування яких пов’язано із задоволенням особистих потреб, забезпеченням життєдіяльності, інтелектуального та духовного розвитку кожної людини”. До складу соціальної інфраструктури включають підприємства та установи соціально-побутового і соціально-духовного призначення. При цьому соціально-побутову інфраструктуру утворюють діючі об’єкти торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування, житлово-комунального господарства та частково підприємства й установи виробничої сфери, що обслуговують населення, тоді як інфраструктура соціально-духовного призначення являє собою сукупність закладів освіти, культури, охорони здоров’я, масової інформації, фізичної культури і спорту та інших. При цьому метою управління соціальною інфраструктурою є „всебічне задоволення матеріальних, культурних та духовних потреб населення”.

Включення забезпечення матеріальних потреб населення, основою чого є праця, до завдань управління соціальною структурою вже дає право віднести об’єкти, що забезпечують функціонування ринку праці, до складу об’єктів соціальної інфраструктури. Крім того, необхідно врахувати духовний та культурний зміст праці, що надає людині можливості до саморозвитку, культурного і професійного зростання.

Разом з тим, праця є одним із факторів виробництва, а носії праці –одночасно безпосередньою продуктивною силою виробництва та споживачами кінцевого

продукту виробництва. Це визначає можливість віднесення об’єктів, що забезпечують функціонування ринку праці, до складу об’єктів виробничої інфраструктури.

Отже, об’єкти, що забезпечують функціонування ринку праці, одночасно обслуговують матеріальне виробництво та забезпечують підвищення його ефективності шляхом регулювання попиту та пропозиції на ринку праці, підготовки та перепідготовки працівників, підвищення їх кваліфікації, а також сприяння всебічному задоволенню матеріальних, культурних та духовних потреб населення, вирішуючи таким чином основні завдання соціальної політики країни. Крім того, безпосередньо від діяльності організацій та установ, що забезпечують функціонування ринку праці, залежить функціонування банківської інфраструктури, інфраструктури страхових послуг та інших видів інфраструктури специфічного характеру, розвиток яких викликаний трансформацією до ринкових відносин в Україні.

Отже, правомірним є виокремлення всіх об’єктів, що забезпечують функціонування ринку праці, та віднесення їх до інфраструктури ринку праці, яка серед інших видів інфраструктури: виробничої, соціальної, ринкової, займає провідне місце, забезпечуючи виробництво, соціальну сферу, банківську систему, систему страхування, державні установи кваліфікованими працівниками і сприяючи соціальному та економічному розвитку країни.

Відповідно до змісту та функцій ринку праці надамо визначення поняттю “інфраструктура ринку праці”.

Інфраструктура ринку праці – це сукупність об’єктів, що забезпечують функціонування ринку праці, сприяють ефективній зайнятості, регулюють відносини між роботодавцями і працівниками з приводу оплати праці, вирішення трудових конфліктів, управління міграційними процесами в країні.

При цьому об’єкти, що забезпечують функціонування ринку праці, правомірно поділити на дві групи:

- організації та установи, що забезпечують функціонування ринку праці;
- нормативно-правове середовище, що регулює співвідношення попиту та пропозиції на ринку праці.

Сучасний розвиток інфраструктури ринку праці характеризується зміщенням у напрямку посилення елементів, що створюють систему підготовки і перепідготовки спеціалістів з кількісним та якісним ростом закладів освіти, що намагаються надати максимально широкі можливості для здобуття освіти та професійної перепідготовки з подальшою лібералізацією системи розподілу випускників.

Основними тенденціями розвитку інфраструктури ринку праці є подальша комерціалізація ланок освіти, зростання вартості освітніх послуг, стихійність розвитку сегмента посередників ринку праці по просуванню товару “робоча сила”, низький рівень оплати праці в країні, високі показники безробіття, інституційний хаос (асинхронність запровадження інституційних регуляторів ринку праці), нерозвиненість вітчизняних інфраструктурних ланок недержавного соціального та пенсійного забезпечення, напівлегальна діяльність представництв фірм держав-нерезидентів тощо.

Очевидним є недорозвиненість інституційних і соціально-захисних елементів інфраструктури ринку праці, елементів соціального забезпечення та ланок соціальної адаптації безробітних.

Відчувається нестача посередників державної форми власності, які б забезпечували моніторинг, аналіз, планування, та координацію діяльності суб’єктів ринку праці, у тому числі інформаційне забезпечення їх діяльності для реалізації державної політики та стратегії у сфері формування, розподілу, використання та розвитку трудових ресурсів України.

Окремим питанням залишається покращення роботи міграційних служб та служб державного контролю за дотриманням законів про працю та прав громадян у сфері праці.

Внутрішніми факторами негативного впливу на розвиток інфраструктури ринку праці є тінізація економіки (зокрема ринку праці), корупція на основі зрощення криміналу з фінансовою олігархією, бюрократія, монополізм, правова неврегульованість діяльності суб'єктів ринку праці та інфраструктурних ланок.

Основними напрямками вдосконалення функціонування інфраструктури ринку праці мають стати умови за яких будуть надані переваги розвитку системи інфраструктурних ланок порівняно з темпами розвитку структурних елементів ринку праці, перерозподіл коштів на користь сфери послуг відповідного сектору економіки, до якого належать елементи інфраструктури.

Важливим є прийняття соціально-економічних концепцій в контексті розвитку інфраструктури ринку праці України, які слід вважати максимально ефективними в умовах глобалізації та регіоналізації з точки зору сучасного економічного становища в країні. Даний підхід повинен базуватися на визначенні пріоритетних напрямків розвитку інфраструктурних складових, до яких слід віднести насамперед інституційні елементи та соціально-орієнтовані ланки.

За відсутності чіткої стратегії розвитку національного ринку праці, соціально спрямованої економічної політики у сфері трудових відносин, функціонування та розвиток інфраструктури ринку праці набуває рис стихійності й частково носить неконтрольований характер.

Потрібно підкреслити, що інфраструктура ринку праці та її інститути в нашій країні продовжують формуватись і удосконалюватись, тим самим залишаючи за собою питання проблем їх подальшого стратегічного розвитку.

Отже, основною задачею інфраструктури ринку праці на сучасному етапі є забезпечення підвищення гнучкості та ефективності функціонування ринку праці за рахунок:

- розповсюдження інформації, яка, по-перше, забезпечить скорочення часу пошуку вакансій безробітними і необхідних працівників підприємствами, по-друге, сприятиме найму роботодавцями працівників, що відповідають їх вимогам, по-третє, яка б дозволила працівникам знайти робоче місце з відповідними умовами праці і рівнем заробітної плати, що їх задовольняє;

- професійного консультування і навчання безробітних новим професіям та спеціальностям;

- квотування робочих місць тим, хто об'єктивно не здатен конкурувати на рівних на ринку праці;

- організації і сприяння розширенню сфери докладання праці;

- стримання масових звільнень і запобігання масовому безробіттю;

- розвитку і раціоналізації фінансування заходів щодо цілеспрямованого розвитку ринку праці і підвищення рівня продуктивної зайнятості населення;

- розробки і наукового обґрунтування заходів державної політики зайнятості населення та контролю за їх реалізацією.